

АММА ОЛОБО

Хаһыат 1933 сыл муус устар 5 күнүттэн тахсар

12+

2024 сыл
От ыйын
5 күнэ
БЭЭТИНСЭ
№26 (11304)

Уран тарбахтаахтар Ыһыаҕы киэргэттилэр

Олонхо Ыһыаҕа.

Тарбахтарыгар талааннаах
дьон күөн күрэстэрин
түмүктэрэ

Наталья БУБЯКИНА

Икки күн устата тигинэччи уран тарбахтаах маастардарбыт уһанан, бэйэлэрин маастарыстыбаларын көрдөрдүлэр, үлэлэрин да быыстапкалаатылар. Ыһыахха кэлбит дьон араас уустар онгоһуктарын сэргии көрдүлэр. Маны көрөн киһи эрэ сөбөр. Этэргэ диэри, бары да кыайылыах буолуохтарын сөп курдук.

“Күрэххэ барыта 28 улуустан 200-чэкэ кыттааччы кэлэн барда. Үлэлэри алта көрүнүнэн көрдүлэр. Сахалыы иис, туостан, мастан, кылтан-сиэлтэн онгоһуктар, сыахай уонна аҕыһах ахсааннаах хотугу норуоттар күннээҕи туттар маллара,

булка туттар тэриллэрэ диэн. Кэлбит онгоһуктар бары олус сиздэрэйдэр, көрүөхтэн кэрэлэр. Биэс киһилээх дьүүлүүр сүбэ бэрэссэдээтэлинэн СӨ култууратын туйгуна, “Симэх” национальнай киин норуот уус-уран онгоһуктарын сайдытыгар салаа салайааччыта Дмитрий Константинович Осипов үлэлээтэ”, - диэн быыстапканы тэрийээччи култуура уонна норуот айымньытын управлениетын исписэлиинэ О.Н. Судинава этэр.

“Уран изйии, ойуу-дьарҕаа, талба талаан түһүлгэтэ” быыстапка түмүктэрэ манньк буолулар. Үгэс буолбут национальнай ийи көрүүгэ 1-кы степеннээх лауреат Анна Семенова (Бүлүү), 2-с степеннээх лауреат “Айылгы” түмсүү (сал.

Г.С. Габышева, Абый), 3-с степеннээх лауреат Григорий Саввин (Хаҥалас), “Бастын уран онуор” анал аал Татьяна Макарова (Абый). Маһынан уус-уран онгоһуктарга 1-кы степеннээх лауреат Дмитрий Соловьев (Мэнгэ Хаҥалас), 2-с степеннээх лауреат Валерий Дьячковский (Горнай), 3-с степеннээх лауреат Мария Захарова (Мирнэй). Анал ааттар хаһаайыннара: “Абыланнаах дьүһүйүү” – Василий Спиридонов (Дьокуускай), “Бастын уран онуор” – Демьян Колодезников (Хаҥалас), “Ситэри тупсаҕай онгоһук” – “Сити” түмсүү (сал. Д.С. Игнатьева, Хаҥалас), “Талба талаан” – Иннокентий Адамов (Чурапчы), “Хатылам-мат изйии” – Дмитрий Аяров (Өймөкөөн).

Сыахайдары онорууга 1-кы степеннээх лауреат “Сыахай түмсүү” (сал. Н.Д. Яковлева, Бүлүү), 2-с степеннээх лауреат “Сыахай эйгэтэ” (сал. Г.Д. Федорова, Ньурба), 3-с степеннээх лауреат “Мэнгэ сыахай” (сал. Л.М. Николаева, Мэнгэ Хаҥалас). Анал ааттар хаһаайыннара: “Уран изйии” – Валентина Матвеева (Дьокуускай), “Табыллыбыт уобарас” – Сардана Мухометова (Дьокуускай), “Бастын сыахай” – Изабелла Кузьмина (Чурапчы), “Ситэри симэммит сыахай” – Туяра Дегтярева (Мирнэй), “Кэрэ сөбөр” – Людмила Васильева (Амма).

Ат сиэлиттэн онгоһуктары көрүүгэ 1-кы степеннээх лауреат Мария, Иван Демешиннэр (Чурапчы), 2-с степеннээх лауреат Маргарита Пестерева (Уус Алдан), 3-с степеннээх лауреат – Саргылана Иванова (Мэнгэ Хаҥалас). Анал ааттар: “Ситэри тупсаҕай онгоһук” – Мария Петрова (Уус Алдан), “Абыланнаах дьүһүйүү” – Вера Калашникова (Нам), “Бастын сөрүү” – Валентина Березкина (Мэнгэ Хаҥалас), “Бастын кыл сэлээппэ” – Матрена Анемподистова (Чурапчы).

Аҕыһах ахсааннаах хотугу норуоттар үгэс буолбут аһыыр ийиттэрин уонна бултуур тэриллэрин көрүүгэ 1-кы степеннээх лауреат Антонина Христофорова (Дьокуускай), 2-с степеннээх лауреат Матрена Иванова (Уус Маайа), 3-с степеннээх лауреат Надежда Колодезникова (Өлөөн). Анал ааттар: “Төрүт үгэһи сэргүтээччи” – Елена Воронцова (Үөһээ Бүлүү), “Удьуор утумун харыстааччы” – Марина Куличкина (Усуйаана), “Булт бастын тэрилэ” – Елена Барашкова (Уус Маайа), “Табаны ийитигэ туттулар бастын тэрил” – Туйаара Колесова (Эбээн Бытантай), “Уус-уран таһымнаах онгоһук” – Розалия Томская (Өлөөн).

Салгыта. Иннин 1 стр. аабын

Туостан онгуктары көрүүгэ 1-кы степеннээх лауреат **Николай Ефимов** (Абый), 2-с степеннээх лауреат **Анастасия уонна Иван Винокуровтар** (Нам), 3-с степеннээх лауреат **“Намыына” түмсүү** (сал. Т.А. Карамзина, Нам). **Анал ааттар:** “Ситэри сиппит айымньы” – **Валерия Потапова** (Таатта), “Кэрэхсэнэр айымньы” – **Ульяна Попова** (Мирнэй), “Бастын көстүүлээх онгук” – **Парасковья Васильева** (Уус Алдан), “Бастын ыаҕайа” – **Валентина Башева** (Нам), “Уран онгук” – **Парасковья Бурнашева** (Таатта), “Туос тойуга” түмсүү (сал. К.А. Новикова) анал бириһиэ – **Акулина Гермогенова** (Чурапчы).

Дьөһөгөй оҕотун маанылаах симэһэ

Паркабытыгар киирэр аартыкка кэрэтик симэммит Күн Дьөһөгөй оҕолоро сэргэлэргэ бааллан туралларын киһи эрэ барыта кэрэхси көрдө. Олонхо ыһаабын биир күрэхтэһиигэ дьон болдомтогун тардыан тарта. Урукку үгэстэри тутунан симэммит аттары кытта элбэх ылдьыт кэлэн хаартыскаҕа түстэ. Дьүүлүүрү сүбэ көрөн-истэн баран манньт түмүтү таһаарда.

Норуот худоһунньуга Михаил Носов хартыына-тынан көрөн ат толору симэбин оҕорбут Амма уран тарбахтаахтара бастакы үрдэлэ ылан 70 000 солк. сэртификэтинэн наҕараадаланнылар. Иккис үрдэлгэ Мэнэ Хаҥаластан **Варвара Дьячковская**, үһүс үрдэлгэ Чурапчыттан **Августа Петрова** симэхтэрс табыстылар уонна 60 000 солк., 50 000 солк. сэртификээттэри туттулар.

Быыстапка-күрэс Кылаан чыпчаал бириһин – 150 000 солк. сэртификэти Уус Алдан улуһун Мүрү нэһилиэгин “Мындыр” түмсүү ылла. Толору ат симэбин оҕорууга 6 киилэ үрүн көмүс туттубут.

Ону сэргэ анал ааттар ананнылар. “Сиздэрэй ыҥыыр” Амма Мээндигититэн **Туяра Давыдова**, “Бастын көнтөс” Амма Соморсунуттан **Мария Трофимова**, “Бастын лэпсэ” Уһээ Бүлүүттэн **Елена Петрова**, “Бастын чаппараах” Хаҥаластан **Дария Константинова** уонна **Евдокия Антипина**, “Бастын кычым” Горнайтан **Лилия Прохорова** буоллулар.

Улэ Геройа Т.С. Лукин төрөөбүтэ 110 сыллан анал бириһи Кэбээйиттэн **Мария Эверстова** ылла. Бириһийи Тимофей Спиридонович сизээрэ туруордулар.

Чаабы-чыыбы чабырҕах хонуута, тохтор тойук тоҕойо манна буолла

Олонхо ыһыаҕа. Бастын тойуксуттар, чабырҕахсыттар кимнээх буоллулар?

Биирдиилээн тойуксуттарга Гран-При Александра Артемьева (Амма)

Елена АЛЕКСАНДРОВА

Муона чарангын саҥа Дор-боон түһүлгэтигэр ыһаах үөрүүлээх аһыллытын инниттэн, бэс ыйын 19 күнүттэн тохтор тойук, чабаарар чабырҕах оройуттан тутулуна, түүн хойукка диэри Амма үрдүнэн көмүс дорбооннор кутулуннулар. Икки күрэх тэрийэр үлэтин Х.Т. Максимов аатынан Сулбачытаабы культуура киинин коллектива кыайа тутта.

“Алгыстаах тойукпут айхаллы дурорай” тойук өрөспүүбүлүкэтээҕи күрэһэ

Тойук – саха норуота түн былыргыттан иддэ кэлбит тылынан уус-уран айымньытын өссө биер хатыламмат көрүнэ. Төрөөбүт төрүт тыл байын, сүмэтин арыйар, саха тыла, дэчачы, муора курдук киэҥин сөхтөрөр, имигэттин, кэрэтин итэҕэтэр.

Быйыл Аммаҕа ыытыллыбыт Олонхо ыһаабын түһүлгэтигэр 89 биирдиилээн толорооччу, итиннэ абыс дьизэ кэргэн тойуктаары тоһуоруста. Дьүүлүүрү сүбэ – бэрэссэ-

дэтээт, СӨ культууртын туйгуна, өрөспүүбүлүкэтээҕи Норуот айымньытын дьизэтин фольклорга кылаабынай исписэлиһэ **Александра Васильева**, тойуксут, СӨ үөрэдириитин туйгуна **Лена Егорова**, СӨ культуурагын туйгуна, Дьокуускайдаағы Арчы дьизитин исписэлиһэ **Анастасия Белолюбская** биир сүбээн биирдиилээн уонна дьиз кэргэнинэн толорооччуларга кыайылаахтары быһаардылар.

Биирдиилээн тойуксуттарга Гран-При Александра Артемьева (Амма), I истиэпэннээх лауреат **Туйаара Алексеева** (Сунтаар), II истиэпэннээх лауреат **Наталья Сивцева** (Дьокуускай), III истиэпэннээх лауреат **Ирина Николаева** (Нам) буоллулар.

Анал ааттар хаһаайыннара: “Ылаан ырыалаах тойуксут” – **Людмила Семенова** (Дьокуускай), “Доллохутар куластаах тойуксут” – **Антон Петров** (Кэбээйи), “Этигэн тыллаах тойуксут” – **Денис Оконешников** (Мэнэ Хаҥалас), “Талба талааннаах тойуксут” – **Саргылана Слепцова** (Усуяаана), “Тута хоһуйар тойуксут” – **Евдокия Семенова** (Хатас), Е.А. Захарова аатынан анал бириис – **Пелагея Семенова** (Хаҥалас), И.И. Нестеров - Оччугуй Уйбаан аатынан анал бириис – **Аксинья Степанова** (Мэнэ Хаҥалас) .

Тойугу дьиз кэргэнинэн толорууга I истиэпэннээх лауреат Дениэль, Мичийэ Матвеевтар (Амма), II истиэпэннээх лауреат **Платоновтар дьиз кэргэн** (Ньурба), III истиэпэннээх лауреат **“Күн кыырпахтара” дьиз кэргэн ансаамбыла** (Томпо).

Анал ааттар хаһаайыннара: “Этигэн тыллаах тойуксуттар” – **“Күн кыырпахтара” ансаамбыл** (Томпо), “Тута хоһуйар уран тойуксуттар” – **Платоновтар дьиз кэргэн** (Ньурба), “Доллохутар куластаах тойуксуттар” – **“Удьуор утумун уһу-гуннары” бөлөх** (Дьокуускай), “Ылаан ырыалаах тойуксуттар” – **Матвеевтар дьиз кэргэн** (Амма), “Талба талааннаах тойуксуттар” – **“Чөмчүүнэ” бөлөх** (Уһээ Бүлүү), Екатерина Иванова аатынан анал бириис – **Матвеевтар дьиз кэргэн** (Амма).

“Хаарыйыахха-таарыйыахха, чабырҕахтаан чангыыахха” чабырҕах өрөспүүбүлүкэтээҕи күрэһэ

Чабырҕах – саха норуотун тылынан уус-уран айымньытын биир ураты көстүүтэ. Манна сытыгы тыллаах хоһоон, элэк-

хаады, дэгэрэнҥ ырыа, араас хамсаныы, сирэй-харах туттуута бииргэ силбэһэ сылдьар буоланнар, толоруллуута да уустук, киһиттан туспа дьобууру, сатабылы эрэйэр. Дорбоонноох куолаһынан лабыгырачы ааҕарга ис хоһоонун биэрэр ғына хамсанан көрдөрүллөхтээх, сорох өттүн ырынан толоруллар, ол иһин норуот айымньытын бу көрүнгүн толорууну киһи эрэ барыта сатаабат. Чабырҕахыт талаана син эмиэ биллэр сэһэнньит, ырыаһыт курдук кэрэхсэнэр, сураҕыар.

Норуот тылынан уус-уран айымньытын биир уустук көрүгүн – чабырҕахы биирдиилээн толорууга Гран при – Любовь Монгуш (Чурапчы), I истиэпэннээх лауреат Айтал Винокуров (Горнай), II истиэпэннээх лауреат **Ефрем Афанасьев** (Сунтаар), III истиэпэннээх лауреат **Дора Бурнашева** (Ньурба).

Анал ааттар хаһаайыннара:

“Баай тыллаах чабырҕахсыт” – **Матрена Владимировва** (Амма), “Чобу чабырҕахыт” – **Алена Иппатьева** (Ньурба), “Сэнээрлиилэх чабырҕахсыт” – **Саргылана Башшева** (Уһээ Дьааҥы), “Иннэ элэкс, манна мэлэкс” – **Алена Сабарыйкина** (Таатта), “Сытыгы тыллаах чабырҕахсыт” – **Анастасия Алексеева** (Чурапчы).

Чабырҕахы бөлөбүнэн толорууга Гран при – Прокпьевтар дьиз кэргэн (Мэнэ Хаҥалас), I истиэпэннээх лауреат “Дьуөгэлиилэр” фольклорнай бөлөх (Мэнэ Хаҥалас), II истиэпэннээх лауреат **“Кытаанах кыайардара”** (Чурапчы), III истиэпэннээх лауреат **“Билбит, көрбүт кыргыттар”** (Таатта).

Анал ааттар хаһаайыннара: “Чынгый чааан чабырҕахсыттар” – **“Чөмчүүнэ” фольклорнай бөлөх** (Уһээ Бүлүү), “Хохуйсуулаах чабырҕахсыттар” – **“Иийий чийбий” фольклорнай бөлөх** (Томпо), “Хомоҕой тыллаах чабырҕахсыттар” – **“Сабай” фольклорнай бөлөх** (Нам), “Билбит, көрбүт чабырҕахсыттар” – **“Дьизэрэй” фольклорнай бөлөх** (Дьокуускай), “Сытыгы тыллаах чабырҕахсыттар” – **“Чобуо чугдаардар” бөлөх** (Мэнэ Хаҥалас).

Имя уроженца Амгинского поселения Якутской области (ныне село Амга, Амгинского улуса) Виктора Николаевича Васильева (1877-1931) известно далеко не каждому. Между тем, он является первым ученым-исследователем, известным этнографом и фольклористом, выдающимся исследователем Сибири, действительным членом Императорского Русского Географического общества (Санкт-Петербург).

Родившись в семье политического ссыльного Николая Васильевича Васильева (1845-1888) и местной крестьянки Александры Васильевны Немчиновой (1847-1885), воспитываясь в этнически смешанной культурной среде, он одинаково впитал в себя культуру двух народов: якутского и русского. Его отец, Николай Васильевич Васильев, принадлежал к привилегированному сословию «почетных граждан г. Санкт-Петербурга». После студенческих волнений был сослан на каторжные работы. Как писал **В.Г. Короленко**, Васильев отбывал каторгу вместе с Н.Г. Чернышевским на Нерчинских рудниках. В 1871 г. его перевели в Якутскую область на житье в качестве ссыльного-переселенца. В апреле 1872 г. Васильева перевели в Амгинскую слободу. В 1876 г. он обвенчался с амгинской крестьянкой Немчиновой, имел двух сыновей – Виктора (1877) и Степана (1882). Их генетические корни уходят вглубь веков, так, предки по материнской линии, местной крестьянки, были сосланы из Москвы в Якутию в XVII веке, и от них впоследствии произошел большой род Немчиновых.

Виктор рано лишился родителей — в 1885 г. умерла мать, после смерти отца в 1888 г., осиротевший в 11 лет Виктор с младшим братом Степаном воспитывались в семье Немчиновых, у деда и бабки по матери. Годы детства совпали с пребыванием в Амге света политической ссылки того времени: Короленко, Аптекина, Папина, Натансона и др., часто бывавших в семье. Позднейшие политссылные Говорухин, Наденин и Филиппов были и первыми его учителями.

В 1888 г. Виктор был отдан учиться в Амгинскую церковно-приходскую школу. Начальное образование он получил у бывшего гимназиста, члена революционного одесского кружка народников, ссыльного А.Ф. Говорухина. Говорухин его подготовил к поступлению в якутскую классическую гимназию, где Виктор получил хорошее, по тем временам, образование. В 1891 г. якутский архирей Мелетий во время своего пребывания в Амгинской Слободе, заметил способного ученика и вывел его в Якутск, отдал в миссионерскую школу, послужившую ступенью к переходу в Якутское духовное училище. В 1898 году переехал на жительство в г. Иркутск и до 1900 года жил частью в Иркутске, частью в Забайкалье (близ города Хайты – А.Е.), занимаясь частным уроками и корреспондированием в газету «Восточное обозрение» в Иркутске [1, с. 98]. В 1900 году он выехал сначала в Москву, а затем в Петербург с целью поступления в Санкт-Петербургский Восточный университет. В 1900-1903 гг. была служба в Петербургской Контрольной Палате. В 1903 г. он был арестован по политическому делу за принадлежность к партии эсеров и содержался в Доме предварительного заключения и в Петропавловской крепости до прекращения дела в конце 1904 г.

После амнистии ему удалось пристроиться к снарядившейся Академией наук и Императорским Русским Географическим Обществом Хатангской экспедиции во главе с И.П. Толмачевым, с которой и выехал в Сибирь в самый разгар событий 9 января 1905 года, «Кровавого воскресенья». Задачей экспедиции было геологическое изучение и сбор этнографических коллекций в районах работ экспедиции. Эта поездка явилась переломным моментом в его жизни. С нее и началась работа в области этнографии. Как писал потом сам Васильев, эта работа обусловила поступление его вольнослушателем в Петербургский университет, а позже он стал студен-

Этнограф и фольклорист Виктор Васильев и его рукописное наследие

Ысыах Олонхо. Первый ученый-исследователь, уроженец Амги Виктор Васильев

том в Практической Восточной Академии, окончить которую вследствие частых и новых длительных экспедиций ему, к сожалению, не удалось [1].

В 1906 году В.Н. Васильев в составе этнографической экспедиции музея Академии наук (Кунсткамеры) прибыл в свою родную Амгу. Во время этой экспедиции успел записать олонхо И.Г. Теплоухова-Тимофеева «Куруубай хааннаах Кулун Кулустуур», Т.В. Захарова-Чобия «Богатырь Ала Булкун, имеющий необъезженного пегого жеребца, родившегося в Аланхе», М.Е. Новикова «Дуолан Бай Тойон, Арагас Бай Хотун», Ф.Т.Егорова «Старик Джоксог-голой, старуха Сизмэйичэн». Поскольку Виктор Николаевич хорошо знал по-якутски, он сперва выслушивал все олонхо в исполнении сказителей, и только потом начинал записывать их.

Труды В.Н. Васильева представляют огромный научно-практический интерес. Так, еще в 1920 г. создатель массовой письменности якутов **С.А. Новгородов** в своем письме от 20 декабря основоположнику якутской литературы А.Е. Кулаковскому высоко оценил олонхо И.Г. Теплоухова-Тимофеева «Куруубай хааннаах Кулун Кулустуур», записанное Васильевым в 1906 г. в Амгинской Слободе и опубликованное в Петрограде в 1916 г. Новгородов писал следующее: «...Эта запись достойна удивления в отношении верности якутскому синтаксису и превосходит все другие образцы народной литературы якутов, напечатанные самим Пекарским и многими другими. При анализе сам увидишь, что буквально везде точки и запятыя совпадают с окончательными, неокончательными глагольными формами» [2, с. 221].

Г.В. Ксенофонтов этнографические материалы Васильева по туруханским якутам и долганам расценивал как «едиственно надежный и ценный научный источник», а самого Васильева назвал опытным этнографом, в совершенстве владеющим якутским языком [3, с. 270-271]. Необходимо также отметить, что как знаток якутского языка В.Н. Васильев оказал практическую помощь академику В.В. Радлову в написании им известного труда «Die jakutische Sprache in ihrem Verhältnisse zu den Türkischen» (Spb., 1908).

Как видно из воспоминаний олонхосута **И.Г. Теплоухова-Тимофеева**, а также из материалов отчета, В.Н. Васильев обладал удивительной работоспособностью и умением максимально точно производить фольклорные и этнографические записи в полевых условиях. Так, он записал олонхо «Куруубай хааннаах Кулун Кулустуур» (196 страниц большого формата прозаического текста) за 12 дней без перерыва и при этом старался зафиксировать текст в той форме и последовательности, что он успел запомнить, когда олонхосут исполнял его для слушателей. Во время экспедиционных поездок его рабочий день начинался в 5 часов утра и заканчивался в 12, а то и в 1–2 ночи, что он объяснял следующим

образом: «При ином темпе работы нельзя было бы ничего успеть сделать» [4, с. 11].

Виктор Николаевич Васильев за свою яркую, насыщенную, но короткую жизнь осуществил 6 научных экспедиций, посвященных изучению традиционных культурных ценностей народов, населяющих огромное азиатское пространство России – Сибирь, Якутию, Дальний Восток, и Сахалин: Хатангская экспедиция 1905-1906 гг. (снаряжена на средства РГО); Карагасо-Сойотская экспедиция, 1908 г. (МАЭ); Экспедиция на о. Сахалин, 1910 г. - 1911 г. (РЭМ); Экспедиция к айнам. 9 мая 1911 г.- 1912 г. (РЭМ); Экспедиция в Семипалатинскую область, 1913 г. (РЭМ); Тунгусский этнографический подотряд – Алдано-Майская экспедиция, 26 декабря 1926 г. - 15 ноября 1927 г. и Аяно-Охотская экспедиция, 11 января - 26 апреля 1928 г. (КЯР).

В 1926 г. по соглашению с Якутской комиссией была организована длительная экспедиция для этнографического изучения тунгусов Алдано-Майского района Якутской республики и Аяно-Охотского района Дальневосточного края. В.Н. Васильев был назначен руководителем Тунгусского этнографического подотряда – самого первого этнографического отряда, организованного КЯР. В рамках этого подотряда В.Н. Васильев совершил две масштабные экспедиционные поездки. Первая проходила в районах расселения аяно-охотских тунгусов в течение 11 месяцев, за это время он прошел маршрут длиной более 4000 км. Вторая экспедиционная поездка заняла 4 месяца, тогда были изучены районы проживания полуседлых алдано-майских тунгусов. В результате данной экспедиции им была подготовлена к печати рукопись «Тунгусы Алдано-Майского и Аяно-Охотского районов» объемом около 1547 л. Данная рукопись представляет собой фундаментальное монографическое исследование традиционного хозяйства,

культуры и социально-демографического положения алдано-майских и аяно-охотских тунгусов. Сама рукопись состоит из 7 разделов: физико-географический очерк, краткий исторический очерк, расселение и численность населения, домашний быт, хозяйственный быт, промыслы, экономическое положение тунгусов, которые, в свою очередь, подразделяются на главы. К сожалению, автору не удалось увидеть свой труд опубликованным, и такое положение сохранялось вплоть до наших дней, пока в 2008 г. по инициативе тогдашнего директора ИГИПМНС СО РАН, д.и.н. **Н.А. Алексеева** эта рукопись не была выкуплена у Санкт-Петербургского филиала архива Российской академии наук на правах совместного опубликования. И, вот, наконец, только в 2023 году, с приходом нового директора Института, д.и.н. **С.И. Бояковой**, были изысканы с помощью золотодобывающей компании «Nord-gold», средства на публикацию этой рукописи, и она должна выйти в этом году в издательстве «Наука» г. Новосибирск.

По возвращении из экспедиции в Алдано-Майский и Аяно-Охотский край в 1928 г. В.Н. Васильев состоит научным сотрудником Якутской комиссии (КЯР) и исполняя одно время должность ее ученого секретаря, вместо освобожденного от этой должности профессора П.В. Виттенбурга, занимается обработкой собранного материалов в виде обширной монографии о тунгусах, первая часть которой им была подготовлена к печати. Часть вторая, по замыслу автора, должна была быть посвящена верованиям тунгусов. Однако осталась им не написанной, т.к. его черновых записей, материалы ко второй части труда В.Н. Васильева общим объемом 953 л. хранятся в Санкт-Петербургском филиале Архива РАН отдельно (фонд 47, опись 1, д. № 887) [5]. В 1932 г. В.Н. Васильев задумывал совершить новую двухлетнюю экспедицию на крайний северо-восток СибирьНижне-Ленские районы Якутии (Булуң, Казачье, Аллаиха, Мома, Абый, Верхоянск, Русское Устье, Верхне-Колымск, Средне-Колымск, Нижне-Колымск и др.), но осуществить эти планы ему не удалось. В.Н. Васильев умер 12 ноября 1931 г. в Ленинграде на 54 году жизни.

Таким образом, известный этнограф, фольклорист В.Н. Васильев внес неоценимый вклад в дело сохранения и развития традиционной культуры народов Сибири. Результаты его титанической деятельности по сбору и изучению уникальной культуры народов данных регионов имеют непреходящее значение не только для и фольклористической и этнографической науки, но и в целом для развития этих народов [6, с.3]. Сегодня, оценивая их научное наследие с позиций современной науки, нельзя не выразить этим скромным труженикам науки слова признательности и восхищения. Их труды – это сосредоточие уникальных фольклорных и этнографических текстов богатых духовных традиций разных народов Якутии, Сибири и Дальнего Востока, где все подчинено одной цели сохранения, возрождения и защиты традиционной культуры и фольклора. Настало время публичного признания их работ и издания рукописного наследия не только для знакомства с их трудами, но и для осознания преемственности лучших традиций научной и творческой интеллигенции начала XX века [7, с. 10]. К большому сожалению, на сегодняшний день приходится констатировать, что степень изученности данной темы крайне низка, научное наследие В.Н. Васильева остается не раскрытым. До сих пор не было ни одной монографической работы, посвященной жизни и деятельности В.Н. Васильева. А между тем возвращение в научный оборот трудов этнографа, крупнейшего ученого, яркого представителя ранней волны якутской советской интеллигенции является нашим гражданским долгом.

Сардаана АЛЕКСЕЕВА, к.и.н., старший научный сотрудник Центра интеллектуальной истории и культуры Института гуманитарных исследований и проблем малочисленных народов Севера ССО РАН.

Олонхо Ыһыаҕа оһуокай тула эргийдэ

Олонхо Ыһыаҕа-2024.

Ыһыах түһүлгэтигтэн репортаж

Вера ИВАНОВА

Олонхо ыһыаҕа миэхэ бэс ыйын 19 күнүттэн киэһэ 8 чаастан оһуокай түһүлгэтин үөрүүлээх аһыллытыттан саҕаламмыта. Ыһыах күн биирдэ паарканы көрүөм диэн түһүлгэни эрдэ киирэн көрбөтөбүм. Дьэ, онон барыта сонун, саҥа, олус долгутуулаах этэ. Пааркаҕа киирэр ааркаттан саҕалаан саламанан киэргэтиллибит суон сэргэлэр кэккэлээх муоста устун түһүлгэҕэ киирингэ бар дьонго үөрүүнү бэлэхтээн Сэмэн Хапытыанап хоһоонугар хоһуйбут сардааната – Аммабыт күндү көмчүүгэ, самаан сайын сүрэҕэ ыһыах ыалдьыттарын ып-ыраас ыраны, сып-сырдык санааны, нап-нарын тапталы санатан кыһа тэтэрэн эбэрдэли икөрүстэ.

Биһиги пааркабыт

Хатын-чаран тулалаах, күөх от үктэллээх үгүс дьон хараҕа хайгыы көрбүт Аммабыт паарката барахсан киэргэниэҕинэн киэргэнэн, симэниэҕинэн симэнэн киэһээнҥи сөрүүннэ иһий налыйбыт. Пааркабыт дизайһа Тойон аан уҥа ойбоһугар турар бөдөн-садан олонхо персонажтарыттан турар арт-объектан саҕалаан Аал Луук Мас, саҥа түһүлгэлэр, Мовол туос ураһалар, саха балаҕанара, быыстапкалыыр сир, мас уустарын онгоһуктара, тими́р уустарын түһүлгэлэрэ, таптал аллеята, хорчуоппа – барыта орун-онугар олус мындырдык толкуйданан турбуттар, ыһыах түһүлгэтин тупсаран, онто да суох кэрэ пааркабытын өссө тупсаҕай көстүүлээбиттэр. Манньк кэрэ миэстэни талан, 1967 сыллаахха култуура уонна сынньалан пааркатын төрүтүтэбит, Амма нэһилиэгин олохтоох Сэбиэтин бэрэссэдээтэлэ Иннокентий Шердингэ өссө төгүл махтанабыт.

Түһүлгэ хабар ортотугар турар Алтан сэргэҕэ дьон-сэргэ кэлэн ким сүүһүнэн сыстан, ким кууһан, харахтарын симэн тураннар баҕа санааларын этэллэр, күөс-уох ыыаллар. Оһуокай түһүлгэтэ турар сирэ эмиэ бэркэ толкуйдааммыт. Икки өттүнэн элбэх дьон кэлэр-барар буолан, ыһыах сүрүн үгкүүтүгэр үс күн устата дьон-сэргэ киирэн астына-дуоһуйа оһуокайдан ойдулар, эһиэкэйдээн тэйдилэр, кынат буолан ыраастанан, арчыланан табыстылар.

Күнү көрсүү

Күн саамай уһаан, түүн кылгаан турар көмигэр Үрдүк Айыылар сиргэ мунуҥаан чуҕаһыыллар диэн биһиги өбүгэлэрбит этэллэрэ. Манньк дьикти күүстээх күнгэ күнү көрсүү сирэ-туома ыытылынна. Сэттэ кыталык кыргыттар, тоҕус туруйа уолаттар кэрэ үгкүүлэрэ, алгысчыт набыл, холку куолаһа ураты турукка киллэрдэ. Күн диэки хайыһан, илиилэрбитин үрдүк мэнэ халлаанга өрө уунан туран Үрүн күнгэ үгэн-сүктэн үтүөнү көрдөстүбүт. Онуоха ардахтаан ибиирэ турбут аҕа халлаан былыттарын киэр илгэн, илин саҕаттан саҥа күнү айхаллыы күн сырдык сарданалара сандааран табыстылар. Сизэри-туому ситэ-рэн түһүлгэҕэ мустубут дьону иһит хотойорунан томточчу үтэһэлээх этинэн, былыргы сири иһиттэртэн биэ кымыһын удьаанан баһан мас чорооннорго кутаталаан күндүлээтилэр. Үөрүүнү-көтүүнү үксэтэн күнү көрсөөччүлэр бары төгүрүччү тураммыт доҥордохуу оһуокайыгар эргийдибит.

Пааркаттан тахсан дьэби-тигэр Спортивной уулуссанаан айаннаан тийиэхпитигэр диэри халлааммыт халлан, күммүт чаҕылыччы тыган үтүө күннэр кэлбиттэрин мэктиэлээтэ.

Саха сатаабата суох дьэн маньы этэн эрдэхтэрэ

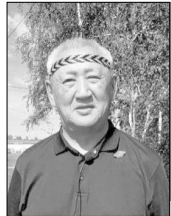
Сарсыныгар анаабыт курдук куйаас да куйаас бэртээлэйтэ, хорчуоппа – барыта орун-онугар олус мындырдык толкуйданан турбуттар, ыһыах түһүлгэтин тупсаран, онто да суох кэрэ пааркабытын өссө тупсаҕай көстүүлээбиттэр. Манньк кэрэ миэстэни талан, 1967 сыллаахха култуура уонна сынньалан пааркатын төрүтүтэбит, Амма нэһилиэгин олохтоох Сэбиэтин бэрэссэдээтэлэ Иннокентий Шердингэ өссө төгүл махтанабыт.

Түһүлгэ хабар ортотугар турар Алтан сэргэҕэ дьон-сэргэ кэлэн ким сүүһүнэн сыстан, ким кууһан, харахтарын симэн тураннар баҕа санааларын этэллэр, күөс-уох ыыаллар. Оһуокай түһүлгэтэ турар сирэ эмиэ бэркэ толкуйдааммыт. Икки өттүнэн элбэх дьон кэлэр-барар буолан, ыһыах сүрүн үгкүүтүгэр үс күн устата дьон-сэргэ киирэн астына-дуоһуйа оһуокайдан ойдулар, эһиэкэйдээн тэйдилэр, кынат буолан ыраастанан, арчыланан табыстылар.

Саха АССР норуодунай худуһунньуга, РСФСР ускуустубатын үтүөлээх деятеле Михаил Носов хартыналарын сөргүлүт Аммабыт улуун талба талааннаахтарын үлэлэрин көрдөрүү түгэнэ. /ААПТАР ХААРТЫСКАҒА ТҮНЭРИИТЭ

Цитата

Михаил Санников, Х. Максимов аатынан саха ырыатын сайыннараар уонна өйүүр пуонда дириэктэрэ:

Өрөспүүбүлүкэ араас улуустарыгар ытыллыбыт Олонхо ыһыахтарыттан аммалар тэрээһиннэрэ саамай үрдүктэрэ. Амма улуунун уопутугар тирэбириэн кэлэр өттүгэр Олонхо ыһыахын өссө күү-хүрдүөхтэрэ диэн эрэнэбин.

Олонхо ыһыаҕар аатырбыт олонхохот, оһуокайдыт Устүүн Нохсоорол хаан-уруу сиэнэ Сахаайа Нохсорова кытынна

көбүөрдэр, дьахтар киэргэллэр, сахалыы куукулалар, кыыл-сүөл, араас дьэрэкээн суумкалар, туос иһиттэр, бэл, 2 мөл. солкуобай суумалаах туостан кыыс хаппахчыта панно кытта баар.

Баай астаах хорчуоппаҕа

Эбиэт чугаһаан уруккута Доржоон түһүлгэ онугар төриллибит Ас-үөл түһүлгэтигэр хаамтыбыт. Аара сыыр быарыгар Күннүк Уурастырап ырыатыгар ылланар үрүмэччи манҥа

ат сандааран турарыгар хаартыскаҕа түстүбүт. Бу – Болугурга Сырдык спириттэн көс-түбүт Кулун атах култууратын саҕанааһы туос харысхалга олобуран айыллыбыт "Күн дьөһөгөй алгыһа" арт-объект. Салгыы суолу кыйа хааман истэххэ, ыһыах эрэ иннинэ маһы ыллатар уустар онорон дьэн-дэппит тупсаҕай онгоһуктара дьон сэргээн көрөр, сыһынанан ааһар кэрэ миэстэҕэ кубулуйбүт.

Дьэ, ол кэннэ лагаспыт хартыһнар быыстарыгар турар остуолларга дьэс кэргэн, доҥоратас дьон көрсөннөр, сорохтор тыта саҕатыгар сөрүүннэ тү-

һүлгэлээн олороннор эт-үт, бурдук ас эгэлгэтин атыылаһаннар тото-хана эбиэттии оло-роллар. Ыһыах күндү аһыттан үтэһэлээх эттэн, кыынньар кымыстан, сыалаах хаһаттан, арыылаах алаадыттан ким да маппатах буолуохтаах.

Саҥа куонкурус

Эбиэт кэнниттэн быйыл Олонхо ыһыаҕар аан бастакытын ытыллыбыт талааннаах артыыс, режиссер Федот Потапов бириһигэр олонхо персо-

нажтарын ырыатын-тойугун толоруу куонкурсулар тийдидим. Сценаҕа Устүүн Нохсоорол хаан-уруу сиэнэ Сахаайа Нохсорова Айыы Умсuur удаҕан ырыатын, толоро турар эбит. Дьүүлүүр сүбэ бэрэссэдээтэлэ, Федот Ели-дотович төрөппүт кыһа Елизавета Потапова аҕата төрөө-бүтэ 95 сылын көрсө, кини аатынан манньк күрэх тэрий-биттэригэр махтанна: "Наһаа сөбө, астына олоробун. Кыттааччы элбэйдиттэн үөрдүм. Сорохтор сценическэй таанастарын наһаа үчүгэйдик онгостон кэл-биттэр, олус долгуйан кытын-нылар", - диэн эттэ.

Михаил Носов үлэлэрин сөргүтүү

Дьэ, онтон туран, аммалар Олонхо ыһыаҕар биир сүрүн тэрээһиммит "Тилибит, ти-

һилибит чаччылар" диэн Михаил Носов хартыналарыгар олобуран Аммабыт талба талааннаахтара айан таһаарбыт XVII-XX үйэтээҕи саха таһаһын, симэтин көрө кэллим. Киин түһүлгэҕэ чугаһааппын кытта кулгаахпар наһаа чугас, билэр оһуокайым матыыба тыаһыыр. Бэйэм да билбөппүнэн, үөрбүчү-чэ-көппүчү кигинийэн оһуо-кайдан ыллым. "Күүтүүлээх ыһыахпытыгар биһиги амма-лы матыыбы дьон кулгааҕар, кутугар инэрбиппит. Биһиги доржооммутунан Олонхо ыһыа-ҕа саҕаламмыта. Биһиги ыһыах туругун биэрбиппит!" - диэн СӨ үтүөлээх артыһа Анна Том-ская эпипитин курдук, Нохсоо-роптуу матыыл, саха кылы-һаҕа ыһыах түһүлгэтин бири-гына кэрэ доржоон буолан ку-туллубута. Амма улуунун 111 кырыымпаһыта СӨ култуура-тын үтүөлээх үлэһитэ Васи-лий Неустроев салалтатынан

Талааннаах суруналыыс Вера Иванова оһуокай күөн күрэхтэригэр, үлэ бэтэрээнэ Матрена Аммосова - Оһуокай Моту-руона аатынан анал бириис хаһаайката буолла. Бири-и-һи Матрена Васильевна кыргыттары Лидия, Изабел-ла Михайлов-налар, кини-лэр оболоро туруордулар

Уран тар-бахтаах иис-тэньэҥ Ньургуйаа-на Колосова тикпит Ми-хаил Носов археологичес-кай уруһуйда-рынан XVII үйэтээҕи эр киһи хомуһуол сонун улуус-таабы култуу-ра салалтатын салайаачыта Иван Иванов уонна дьахтар XVIII үйэтээҕи таҕалай кэ-һиэччи киһи олобуҥ аргыһа Ульяна кэтэн Олонхо ыһыаҕын маанылаах таҕаһын көрүү күрэхтэр кы-тыннылар

саха оркестр буолан ыһыах тэрээһиннэрин кэригэппиттэрэ, хатыламмат кэрэни бэлэхтээ-биттэрэ.

"Саха икки тыллаах омук. Ойуу тыла – көр, айыы тыла – иһит. Көр-иһит. Бүгүн биһиги түһүлгэтигэр улуу олонхо уус тыла уонна ойуу-бичик дьэр-гэлгэн тыла күннүүр-күөнэх-тиир", - диэн ыттааччы билэ-рээтин кытта түһүлгэҕэ маҥан халадаай ырбаахылаах кыр-кайдан ыллым. "Күүтүүлээх ыһыахпытыгар биһиги амма-лы матыыбы дьон кулгааҕар, кутугар инэрбиппит. Биһиги доржооммутунан Олонхо ыһыа-ҕа саҕаламмыта. Биһиги ыһыах туругун биэрбиппит!" - диэн СӨ үтүөлээх артыһа Анна Том-ская эпипитин курдук, Нохсоо-роптуу матыыл, саха кылы-һаҕа ыһыах түһүлгэтин бири-гына кэрэ доржоон буолан ку-туллубута. Амма улуунун 111 кырыымпаһыта СӨ култуура-тын үтүөлээх үлэһитэ Васи-лий Неустроев салалтатынан

хаил Михайлович дьэрэкээн тиһиликтэрэ тиллэн, биһигини оччотооһу саха омук сайылы-гар аҕалылар. Көриэн ымыйа кэккэлээтэ, саар ыаҕас саа-ланна, чороон иһиттэр турду-лар. Кэрэ кэрэмэһэ манна ти-линнэ, симэх сиздэрэйэ манна туйда, сана олох түстээнэ. Саха олоҕо, саха үгэһэ туругурда. Би-һиги дьоммут хас эмит сылла-лаах сүнгэн үлэлэрэ кыһы сү-гүннэри сизиргир-туомугар ойууланан көһүннэ. Манна Ам-мабыт нэһилиэктэрин талба талааннаахтара 50-чэ Далбар Хотун ыһыахха анаан тикпит дьабакалаах буктаах соннорун кэтэн кирииттэрэ дьүһүйүүнү өссө киэргэттэ, ситэ-рэн-хото-рон биэрдэ.

Саха маанылаах таҕаһын көрүү күрэххэ

Ол кэннэ саха мааны-лаах таҕаһын көрүү күөн

күрэхэ саҕаланна. Манна саха норуотун былыргы таҕаһын саҕардыыттан саҕалаан аныгы дьон мааныга кэтэр сахалыы былаачыйалара, дьыалабай кестүүмнэрэ, дьэс кэргэн кэм-пилиэктэригэр тийэ баар. Бииртэн биир көрүөхтэн үчү-гэй үлэлэри көрө турдахпы-на, "Дьэс кэргэн таҕаһа" диэн түһүмэххэ Аммадан Ньургуйаана Колосова тикпит таҥас-тарын улуустаабы култуура са-лалтатын салайааччыта Иван Иванов кэргэнэ Ульяналыын кэтэн сценаҕа табыстылар.

- Быйыл Михаил Носов археологическай уруһуйдарынан XVII - XVIII үйэтээҕи эр киһи хомуһуол сонун уонна дьах-тар XVIII үйэтээҕи таҕалай кэһиэччиҥ тигэн кытынным. Сылын айы маастардар, иис-тэньээннэр үлэлэрэ тупсан, элбээн иһэр. Толору тигили-бит кэмпилиэк таҥас элбээбитэ киһини сөхтөрөр, - диэн Ньур-гуйаана Михайловна санаатын үллэһиннэ, итиэннэ дьэс кэргэн таҕаһын тигэригэр күүс-көмө, сүбэ-ама, өйөбүл буолбут кул-туура салалтатын салайааччы-тыгар Иван Федорович Ивано-ва, кини дьэс кэргэнигэр уонна Дария Ивановна Ивановаҕа, Анастасия Петровна Васильева-ҕа, Елизавета Никитична Рома-новаҕа махтанна.

Ольга кэнсиэрэ

Киэһэ сөрүүн түһүүтэ Ольга Сидоркевич кэнсиэригэр тий-дибит. Киин түһүлгэҕэ саха но-руотун тапталлаах ырыаһыта, ырыа айааччыта Ольга Петров-на Иванова-Сидоркевич айар талааныгар сүгүрүйэччилэр элбэх киһи мустубут. Амма дьоно Ольга Петровна ырыа-ларын истэн, кини тэрийбит "Амма чэчирэ" ансамбылын от-чуоттуур кэнсиэрдэрин бири да көтүппэккэ көрөрбүт. Бу да сырыыга истин иэйиилээх кэрэ кэнсиэри астына-дуоһуйа иһит-тибит. Ольга Петровна кыра кыһа Ольга Сидоркевич Мос-куба куораттан анаан-минээн кэлэн ийэтин репертуарыт-тан хас да ырыаны бэлэхтээ-тэ. "Оо, мин дойдум, таптыыр Аммам, иһит ыллыыр ырыа-бын" диэн тыллары истээт трибунаҕа олоор дьон ыгыста-рын тыаһа өрө хабылла түстэ. Көрөөччүлэр махталларын, тап-талларын биллэрэн Ольга Ге-ляриевналыын тэбис-тэҥнэ ыллаһа олордудар. Манн тэгэ Иван Иванов-Ванс "Манчаары", Екатерина Захарова "Доборуом, ыл кэлий!", Анфиса Федорова "Быттык-быттык Маарыйабын", онтон да Аммабыт талааннаах эдэр ырыаһыттарын толоруу-ларыгар "Отуу уота", "Ньэрий көрөөччү кыыс ырыата", "Оле-негорочкэ Һэдьэтэ" ырыала-рын дохсон ытыс тыаһынан эбэрдэли икөрүстүбүт.

КЭРИЭСТЭБИЛ

Сүрэхпитигэр өрүү
тыыннааххын...

Уус Алдан Бороҕонуттан төрүттээх, учуутал идэлээх бырааппыт Бурцев Петр Николаевич 2024 сыл от ыйын 4 күнүгэр 61 сааһыгар ковид ыарыыттан хомолтолоохтук күн сириттэн барбыта үс сылын туолла.

Бырааппыт Петр Николаевич 1991 сыллаахха СГУ саха тылын уонна литературатын салаатын бүтэрэн учуутал идэтин ылбыта. Дойдугар Мүрү орто оскуолатыгар учууталынан, онтон Мүрү бастакы нүөмүрдээх оскуолатыгар өр кэмнэ дириэктэринэн, “Мүрү саһарҕата” оройуон хаһыатын редакторынан, Бороҕон ТВ дириэктэринэн, Эдьигээн орто оскуолатыгар иитэр-үөрэтэр завучу солбуйааччынан, районо иниспектэринэн, УНО начаалынньыгынан таһаарылаахтык үлэлээбитэ.

Биир дойдулааҕа, норуодунай дыкутаат, Ил Түмэн бэрэссэдээтэлин бастакы солбуйааччы Александр Николаевич Жирков 2020 сыллаахха куоракка үлэҕэ ыңгырыбытын, доруобуйатынан аккаастаммыта. Бырааппыт Петр Николаевич Бурцев Амма улуугар 1988-1989 сылларга үөрэхтээһин салалтатыгар методисты сылдьыбыта.

Амман сүрдээҕин таптыыра. Сыл айы кэлэн биһиэхэ, дыонугар күүлэйдирэ, Амма кэрэ айылҕатыгар сынньанара.

Бырааппыт биир дойдулааҕа, табаарыһа, Амма улуунун общественнай Сэбиэтин бэрэссэдээтэлэ, Амма улуунун уонна Соморсун нэһилиэгин бочуоттаах олохтооҕо, СӨ үөрэҕириитин туйгуна, “Гражданской килбиэн” бэлиэ хаһаайына Степан Семенович Бурнашев кэриэстэбил ахтыы санаатын үллэстэр: “Мин Аммаҕа 1985 сыллаахха Уус Алдантан Соморсун орто оскуолатыгар военрукунан ананан үлэлии кэлбитим. Бүөккэни кытары 1988 сыллаахха районоҕа инспекторынан ананан үлэлии сырыттабына билсибиппит. Иккиэн даҕаны биир дойдулаахтар буоламмыт тута доҕордоһон барбыппыт. Бүөккэ сүрдээх көнө майгылаах, дыонго истин сыһыаннаах буолан түргэнник уопсай тылы булан үлэлээн барбыта. Бииргэ үлэлиир коллегалара кинини сүрдээҕин убаастыыллара. Бүөккэ дыонго үчүгэй сыһыаннаах, эппит тылыгар турар салайааччы этэ. Миэхэ Соморсунга өрөбүллэргэ кэлэн балык-

таан табаарыстарбын билсэн үөрэн-көтөн, астынан барар буолара. Төһө да кылгастык үлэлээн бардар үлэлээбит коллектива, оччолорго бииргэ үлэлээбит табаарыстары билигин даҕаны үтүө тылынан ахталлар”.

Бырааппыт Петр дойдутугар Бороҕонно ыал буолан, дьиэ-уот бастыгын туттан, үс оҕону төрөтөн, сэттэ сиэн оҕолор элэккэй эһэлэрэ, 40 сыл улахан дьиэ кэргэн аҕа баһылыга буолан, бу сиргэ уол оҕо буолан кэлбит иэһин төлөөн, өссө да дуоһуйа олоруохтааҕа...

Будьурхайдыгы хойуу баттаҕа Санга толбоннуран эрэрэ, Дьонун сэбэрэтэ, Дорҕоонноох чуолкай куолаһа, Аймакка, чугас дыонго Сыһыана, уйан сүрүҕэ Бүппэт элбэх кэпсээнэ, Билиитэ-көрүүтэ, Сүбэтэ-амата, Бары бииргэ тэнгэ Кырдьар сааһы көрсүөхпүт

диир баҕата, Инникигэ ыра санаата Сүрэхпитигэр өрүү баар... Ыччат оҕолор саныыллар, Күндүтүк ахталлар. Бүтүр эһэлэрин Үтүө аатын үйэлэргэ Кэлэр кэнчээри көлүөнэҕэ Махталынан, тапталынан Сүрэхтэригэр илдэ сылдьан, Олохун салгаан Олоруохтара, тирдиэхтэрэ Диэн эрэлбит улахан. Алгыспыт тийиэхтин! Күндү бырааппыт барахсан сүрэхпитигэр өрүү баар.

Анна ТИМОФЕЕВА,
СЭС сулууспатын туйгуна,
үлэ бэтэрээнэ,
Амма нэһилиэгин олохтооҕо.

Махтанабыт

Күндү убайым, Соморсун нэһилиэгиттэн төрүттээх Дьокуускай куорат олохтооҕо, СӨ Ис Дьыалаҕа сулууспатын полковнига, ИДМ КРО начальнигынан үлэлээбит, ОБХСС бастыг сотруднига, криминальной полиция туйгуна, ИДМ бэтэрээнэ, Дьокуускай куоракка Амма улуунун Соморсун түмсүүтүн салайааччыта, Соморсун нэһилиэгин бочуоттаах олохтооҕо, тапталлаах кэргэн, күндү аҕа, истин эһэ Егор Хрестанович Герасимов 74 сааһыгар сылдьан төрөөбүт-үөскээбит тапталлаах Соморсунугар, ахтар-саныыр үүтэнигэр андылы тахсан баран эмискэ сүрээҕинэн ыалдьан сирдээҕи олоҕо түмүктэммитэ 40 хонуга туолла.

Сонуччу буолбут ыарахан күннэрбитигэр күүс-көмө, өйбүл буолбут Соморсун нэһилиэгин баһылыгар Алексей Юрьевич Кононовка, олохтоох балыһа биэссэригэр, балтыбытыгар Нина Егоровна Кармановаҕа, бырааттарыгар Афанасий Афанасьевич Даниловка, Дмитрий Спиридонович Старостинҕа, суоппардарга Аркадий Михайлович Протопоповка, Василий Васильевич Игнатевка уонна Дьокуускай куоракка тihэх суолугар истинник санаан кэлэн бырастыыласпыт аймактарытыгар, коллегаларыгар, бииргэ үөрэммит доҕотторугар, табаарыстарыгар, биир дойдулаахтар-бытыгар дириг махталбытын ытабыт. Бука бары дорубай, этэнгэ буолун!

Дьокуускай куораттан бииргэ төрөөбүт балта
Наталья Хрисанфовна уонна кини дьыэ кэргэнэ.

Биир дойдулаахпыт

Кириллин Руслан Иванович

бу дьыл ыам ыйын 5 күнүгэр 32 сааһыгар анал байыаннай дьайыыга ытык иэһин толоро сылдьан хорсуннук өлбүтүнэн ийэтигэр, аҕатыгар, бииргэ төрөөбүттэригэр, дьыэ кэргэнигэр, бары чугас дыонугар дириг кутурбаммытын тириэрдэбит.

Соморсун нэһилиэгин дьаһалтата,
депутаттарын Сэбиэтэ.

Үлэ, тыыл бэтэрээнэ, Үлэ Кыһыл Знамята уонна Бочуот знага орденнар кавалердара, СӨ норуотун хаһаайыстыбатын үтүөлээх үлэһитэ, “СӨ Бочуоттаах ытык кырдыаҕа” бэлиэлээх, Соморсун нэһилиэгин уонна Амма улуунун бочуоттаах олохтооҕо

Софронов Алексей Данилович

бу дьыл бэс ыйын 25 күнүгэр 91 сааһыгар өлбүтүнэн дириг кутурбаммытын тириэрдэллэр:
- оҕолоругар, сиэннэригэр, хос сиэннэригэр, аймактарыгар, чугас дыонугар Амма улуунун тыа хаһаайыстыбатын управлениета;
- оҕолоругар, сиэннэригэр, хос сиэннэригэр Соморсун нэһилиэгин дьаһалтата, депутаттарын Сэбиэтэ;
- оҕолоругар, сиэннэригэр, хос сиэннэригэр, балтытыгар Клара Григорьевнаҕа, бары аймактарыгар Абааттан Михайловтар, Соморсунтан Тарабукиннар, Кармановтар;
- оҕолоругар, сиэннэригэр, хос сиэннэригэр Федоровтар, Софроновтар, Леонтьевтар;
- уолугар, бииргэ үөрэммит доҕорбутугар Ариан Алексеевичка уонна кини дьыэ кэргэнигэр Соморсун орто оскуолатын 1984 сыллаахха бүтэрбиттэр.

Тапталлаах уолум, убайбыт, кэргэним, аҕабыт, эһэбит, үлэ бэтэрээнэ, “СӨ социальнай-экономической сайдыытыгар үтүөлэрин иһин” бэлиэ хаһаайына, тыа хаһаайыстыбатын бочуоттаах үлэһитэ, Чакыр нэһилиэгин олохтооҕо

Васильев Елисей Васильевич

бу дьыл бэс ыйын 26 күнүгэр 67 сааһыгар уһун ыарахан ыарыыттан өлбүтүн туһунан диригник курутууан туран иһитиннэрэбит.

Ийэтэ, кэргэнэ, оҕолоро, сиэннэрэ,
бииргэ төрөөбүттэрэ.

Чакыр нэһилиэгин олохтооҕо, үлэ бэтэрээнэ, “СӨ социальнай-экономической сайдыытыгар үтүөлэрин иһин” бэлиэ хаһаайына, тыа хаһаайыстыбатын бочуоттаах үлэһитэ

Васильев Елисей Васильевич

бу дьыл бэс ыйын 26 күнүгэр 67 сааһыгар уһун ыарахан ыарыыттан өлбүтүнэн дириг кутурбаммытын тириэрдэллэр:
- ийэтигэр, эдьийбитигэр Анна Ивановнаҕа, бииргэ төрөөбүттэригэр, оҕолоругар, сиэннэригэр Дьокуускай куораттан Нерлов Иван Иванович, Чакыртан Нерловтар, Бессоновтар дьыэ кэргэттэрэ.

Тапталлаах аҕабыт, эһэбит Амма нэһилиэгин олохтооҕо, үлэ бэтэрээнэ

Окороков Данил Егорович

бу дьыл бэс ыйын 30 күнүгэр 65 сааһыгар уһун ыарахан ыарыыттан өлбүтүнэн аймактарыгар, бары билэр дыонугар диригник курутууан туран иһитиннэрэбит.

Оҕолоро, сиэннэрэ.

Амма нэһилиэгин олохтооҕо, үлэ бэтэрээнэ

Окороков Данил Егорович

бу дьыл бэс ыйын 30 күнүгэр 65 сааһыгар уһун ыарахан ыарыыттан өлбүтүнэн оҕолоругар, сиэннэригэр, бииргэ төрөөбүттэригэр, аймактарыгар, чугас дыонугар дириг кутурбаммытын тириэрдэбит.

Ефросинья Ивановна Удина оҕолоро, сиэннэрэ.

Выборы - 2024

Тариф на муниципальные досрочные выборы глав МО “Чакырский наслег” и МО “Сатагайский наслег”, которые пройдут 8 сентября 2024 года

Агитационные материалы в газете:

1 полоса – 20000 руб.
1/2 полоса – 10200 руб.
1/4 полоса – 5100 руб.

Агитационные буклеты:

A 4 1\0 – 120 руб.
A4 1\1 – 240 руб.

Агитационный плакат:

A3 1\0 ч\б – 100 руб.
A3 1\1 ч\б – 200 руб.
A3 1\0 цв. – 200 руб.

Избирательный бюллетень:

A4 – 24 руб.
A3 – 48 руб.

Редакция газеты „Амма олоҕо“.

ОБЪЯВЛЕНИЕ

►ПРОДАЮ УСАДЬБУ В с. АМГА по улице Байкалова. Все в собственности. Обращаться по телефону: 89644230623, 89681528282.

Тэрийэн таһаарааччылар:

СӨ Үлэ-Таламҕаҕаҕа уонна «Сахабүтэ»
СӨ Сулууһуларын автономнай тэрилтэтэ.
Таһаарааччы аадырыһа: 677000, Дьокуускай к., Орджоникидзе уул., 31 124-с каб.
Тел. факс: 343917, E-mail: sakhareshat@mail.ru
Генеральный дириэктэр: Н.М. Стручкова
Сибэкс, информационнай технология уонна маассабай коммуникация эйгэтин кэтээн көрөр федеральнай сулууста Саха Өрөспүүбүлүкэтин эйгэти управлениетынан 03.06.2020 с. регистрацияламмыт нүөмүрү ПИ №ТУ 14-00541.

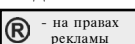
Эрэдэксийэ аадырыһа: 678600,
Амма с., Ленин уул., 15 №-рэ.
Көпүл сыананан атылланар.
ТЕЛЕФОННАРЫТ:
Редактор 4-13-32.
E-mail: amga.gaseta@mail.ru
Хаһыат нэдиэлэҕэ биридэ бэстиссэҕэ сахалыы, нууччалыы тыларынан 8 страницанан А3 форматынан тахсар.

Кылаабынай редактор: Бубякина Н.Е.

Хаһыаты тагна
эпиэт. сэкирэтээр:
Иванова В.В.
Корреспондентар:
Иванова В.В.
Александрова Е.С.
Бубякина Н.Е.
Новикова К.Д.

Корректор:
Александрова Е.С.
Хаһыаты талла:
Елисеева П.М.
Компьютерщик:
Харитонов М.А.
Художественный редак-
тор: Портнягина Е.В.

Редакцияга киирбит суруктар эппиэттэм-
мэттэр, төһөрүллүбэттэр. Сурук автор
аатын, аҕатын аатын, араспаанньатын,
аадырыһын толору суруйбатах буоллабына,
сурук бэчээттэммит. Автор суругар аҕалар
чахчыларыгар эппиэтин түс бэйэтэ сүгэр. Ав-
тор суругар этиллэр санаа хайаан да хаһыат
туһунар позициятын кытта соп
түбэһэр буолбатах.

Хаһыат редакция компьютернай кинигэр та-
хыллан таһылыһа, Амма с. Ленин уул.15 №-рэ.
АУо «Ю.А. Гагарин аатынан Дьокуускайлаагы
өрөспүүбүлүкэтээри типография» бэчээттэнэ,
Дьокуускай к. Вилойской пер. 20 №-рэ.
Атылланар сыаната көнүл.
Хаһыат индекс Р0000.
Объема 2 бач. иллик.
Тиража 904.
График баһыыһынан бэчээккэ
бизирин 12 ч. 00 м.
Нүөмүр бэчээккэ 03.07.2024 с.
12 ч. 00 м. бэриллэр.